

Med bävan inför framtiden

Efter att med goda betyg i de flesta ämnen ha avlagt teologie kandidatexamen, gjorde jag under höstterminen 1954 ”prakten”, den övningskurs som skulle förbereda för inträdet i prästämbetet. Med mitt livliga intresse för flera av de teologiska disciplinerna ville jag nog gärna, det visste jag redan, efter en tids prästtjänstgöring fortsätta med studierna med sikte på licentiaten och sedan doktorsgraden. Dogmatik, särskilt dogmhistoria, hade, trots den dåvarande professorn i ämnet, intresserat mig mest och hade resulterat i en trebetygsuppsats i ämnet. Ändå blev jag varnad av min vän Ragnar Holte – då fortfarande högkyrklig – att fortsätta i det ämnet. Han själv var professor Lindroths elev, och han berättade att denne krävde att man läste en litteraturkurs på 40.000 sidor med huvudsakligen tysk och svensk lutherforskning. Jag förstod genast att det var mer än vad jag skulle stå ut med; jag menar inte sidantalet utan kursens innehåll. Inte ville jag ge flera år av mitt liv åt den Luther som jag, milt uttryckt, var komplett ointresserad av.

Inte heller var jag intresserad av att fira ”hjaltekonungen” den 6 november, något som på den tiden annars var närmast självklart i de nationella och kyrkliga kretsarna. Men vi – några vänner i Uppsala – uppfann tidigt ett annat, men förvisso mindre vördnadsfullt sätt att ihågkomma händelsen på slagfältet vid Lützen. Mönstret för detta firande fann vi i den religionshistoriska skola som var på modet: ”myth-and-ritual school”. Myten var firningens kultlegend och riten den liturgiska handling som konkretiserade den. Åtminstone ett par år samlades alltså några av oss i vännen Folke Jonssons rum i Övre Fjellstedtska studenthemmet, bredvid Norrbyhus på S:t Johannesgatan. Gustaf Adolfsbakelser med den store konungens bild inköptes på Ofvandahls konditori. Myten-kultlegenden hämtades ur professor Geo Widengrens bok ”Religionens värld” och skildrade med all konkretion det blodiga människooffer som den mexikanske guden – vad han nu hette – fordrade för att vara nådig. Den lästes vid ett tillfälle med hög och mäktig stämma av kyrkoherden Alf Corell, som då befann sig i Uppsala för att göra färdig sin doktorsavhandling. Medan han reciterade kultlegenden, höll offerprästen, Eric Segelberg, brödkniven över de stackars bakelserna med hjaltekonungens bild och när myten beskrev det hemska offret, stacks kniven under de närvarandes jubel med kraft i en av bakelserna. Det säger sig självt att vi var angelägna om att denna vår kultiska övning inte skulle komma till våra (blivande) biskopars kännedom.

Men ett avgörande måste nu ske: skulle jag, med min katolska inställning – som förvisso var mycket allvarigare än vad den nyss skildrade handlingen möjligen kan ge vid handen – våga bli präst i Svenska kyrkan (protestant, eller lutheran, hade jag ju i mitt hjärta

och i mina ord aldrig varit sedan min omvändelse år 1945, så långt jag då förstod saken)? Skulle jag verkligen lojalt och troget kunna tjäna en kyrka som av sitt folk i allmänhet betraktades som protestantisk och som höll sig med en uppsättning lutherska ”bekännelse-skrifter” och som definitivt och till sin egen berömmelse hade lämnat ”papismen” bakom sig? Det var inga lätta frågor att besvara. Men i den uppsaliensiska högkyrklighet som jag hade fostrats i (och bland folket i det Societas Sanctae Birgittae som jag sedan 1948 var medlem av) var man på den tiden fast övertygad om att Svenska kyrkan var en gren i den katolska kyrkan, även om man – ännu – inte erkändes som en sådan av Rom. Vi kunde väl inte annat än medge att Svenska kyrkans katolicitet inte kom till några särskilt tydliga uttryck, så som hon nu såg ut; hennes katolicitet var mera potentiell än aktuell. Just den potentialiteten var det ju vår uppgift som högkyrkliga att aktualisera. ”Bekännelseskri-terna” (vilkas antal vi ville inskränka så mycket som möjligt) menade vi ändå inte *uteslöt* en katolsk tolkning av den kristna tron, även om vissa formu-leringar i dem förvisso tedde sig problematiska. Och den katolska potentialiteten ville vi naturligtvis efter förmåga aktualisera, först och främst genom att övertygat predika den och undervisa om den. Men också genom vårt sätt att fira gudstjänst och fira mässan (på lutherska: Herrens heliga nattvard) så ofta som det var möjligt. Här kan man för övrigt lägga märke till att behovet av ny terminologi – i det här fallet: ”mässan” i stället för ”nattvarden” – väl alltid antyder också en ny innebörd: vår högkyrkliga uppfattning om altarets heliga sakrament var, det måste vi väl medge, knappast den traditionellt lutherska.

Om man tillhörde de utvalda och ansågs ”pålitlig” kunde man som ”praktare” av dåvarande docenten Eric Segelberg uppe i hans rum i Arkadien få åtnjuta enskild undervisning i hur mässan skulle firas efter alla konstens regler. Det kallades för ”smygprakten”, ty det hade kanske inte varit så bra om detta hemlighetsmakeri hade blivit känt utanför de invigdas krets. Vi ville – kanske av taktiska snarare än av teologiska skäl – på den tiden verkligen i vårt mässfirande vara ”handbokstrogn”, vad det gäller den verbala sidan av gudstjänsten. Vi skulle alltså inte – i varje fall inte högt och hörbart – läsa några böner som inte stod i den officiella kyrkohandboken. Men den gav mycket få anvisningar om mässans ceremoniella utgestaltning. Där fanns det alltså en ceremoniell frihet, menade vi, och det sätt att celebrera som Segelberg lärde oss var i stort sett det som den då officiella romerska riten föreskrev. Det var för oss ytterligare ett sätt att aktualisera den potentiella katolicitet som vi menade att Svenska kyrkan ändock ägde. Vid denna tid, kring 1954, mitt prästvigningsår, hade den högkyrkliga uppfattningen visserligen varit föremål för diskussion, inte bara i den kyrkliga och världsliga pressen utan också i Kyrkomötet och de

ceremonier och kyrkliga bruk som följde av den uppfattningen hade där av somliga skarpt kritiserats; det handlade om sådant som korstecken och elevation av de vigda elementen, Herrens lekamen och blod. Men den kritiken ansåg de flesta av oss inte vara allvarigare än att vi, åtminstone försiktigt, i ord och handling kunde praktisera vår övertygelse. Kanske var det rent av en plikt att utföra dessa ceremonier, i synnerhet elevationen, eftersom den underströk tron på realpresensen? Några allvarliga och definitiva fördömanden av den högkyrkliga, katolicerande positionen från biskoparnas sida hade ju inte kommit.